

УДК 378-057.875:316.46

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ В ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ: ЕКСПЕРТНА ОЦІНКА

Мороз Володимир Петрович
м.Старобільськ

В статті зафіксований рівень сформованості лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів, а саме визначений експертну думку щодо їх особливостей за допомогою анкетування. За результатами анкетування були виявлені значні труднощі у формуванні лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування. Дійшли висновку, що необхідно визначити та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей студентів в процесі діяльності органів студентського самоврядування, що потребує подальшого вивчення та впровадження в системі вищої освіти.

Ключові слова: лідер, лідерські якості, студентське

самоврядування.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Інноваційні процеси в Україні, що пов'язані з оновленням суспільного життя, стабілізацією соціально-економічної ситуації, модернізацією освіти, висувають принципово нові вимоги до професійної підготовки молодих спеціалістів. Глобальні соціальні зміни сучасного світу вимагають від молоді вміння адаптуватися до нових умов і, що більш важливо, здатності включатися в життя на рівні суб'єкта соціальних змін. Спостерігається необхідність у вихованні професійно компетентного, чуттєво розвиненого, конкурентоспроможного молодого фахівця. Потрібні нові гуманістично орієнтовані молоді лідери, здатні до продуктивного співробітництва, продукування неординарних ідей, готові до прийняття рі-

шень і несення відповідальності за себе та свою діяльність. Отже, важливість розвитку лідерських якостей студентської молоді в наш час є беззаперечною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Пошук дієвих механізмів виховання лідерських якостей майбутніх фахівців активізується відповідно до нормативних документів загальнодержавного рівня: Законів України „Про освіту”, „Про вищу освіту”, Національної стратегії розвитку освіти України на період 2011–2021 роки, Стратегії державної молодіжної політики в Україні, Державної цільової соціальної програми „Молодь України” на 2009–2015 роки”, Концепції національно-патріотичного виховання молоді.

Проблему лідерства, розвитку лідерських якостей особистості висвітлено в дослідженнях російських та вітчизняних (В.Веснін[1], О.Уманський[2] та ін.) й зарубіжних М.Вебер [3], П.Друкер [4], та інші) науковців.

Сучасну систему вищої освіти характеризує розвиток суб'єкт-суб'єктних відносин та створення умов для реалізації особистісно-творчого потенціалу кожного студента в соціумі.

У зв'язку зі зростаючими суспільними вимогами до формування активної творчої особистості, здатної знайти власне місце в житті, самовизначитися та реалізувати себе, особливого значення набуває проблема ефективної соціальної самореалізації студентів. Одним із визначальних чинників, спроможних суттєво впливати на процес особистісного становлення сучасних студентів, виступає громадська діяльність органів студентського самоврядування у вищому навчальному закладі.

Саме тому, для вирішення завдань дослідження великий інтерес для нас мають роботи провідних вітчизняних і зарубіжних вчених, які розглядають проблему впливу студентського самоврядування на формування особистості: І.Аносова [5], Ю.Кращенко [6], тощо. Але ж емпірично цей феномен ретельно не досліджувався.

Метою статті є виявлення особливостей формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування, використовуючи експертне опитування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед низки використаних методів та методик нами було використано експертне інтерв'ю. Основним завданням на даному етапі дослідження було з'ясування рівня сформованості лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів. Для інтерв'ю було задіяно 38 представників керівництва органів студентського самоврядування.

Серед них нами було проведено анкетування представників керівництва органів місцевого самоврядування з метою з'ясування особливостей формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування.

За результатами анкетування були виявлені значні труднощі у формуванні лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування. Було з'ясовано, що 79,8% опитаних розуміють ступінь значущості формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування.

Проте, на питання, які методи Ви використовуєте для формування лідерських якостей студентів – 38,9% відзначили, що вони цілеспрямовано цим не займаються. Також з'ясовано, що 36,4% опитуваних мають слабкі знання про шляхи формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування.

На питання “Які труднощі виникають у Вашій роботі при формуванні лідерських якостей студентів?” 83,1% опитуваних відмітили причину утруднень в недостатньо розробленій методичній базі з даного питання; 72,2% відзначили, що з даної проблеми дуже мало методичної літератури.

Дані анкетування свідчать про те, що керівництво органів студентського самоврядування усвідомлює важливість формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування. В той же час керівництво значні ускладнення у формуванні лідерських якостей студентів, що обумовлено недостатнім рівнем їх управлінської компетентності.

Загальні результати констатувального етапу експерименту представлені у табл. 1, 2 та у вигляді діаграми на рис. 1.

Таблиця 1

Рівні сформованості лідерських якостей студентів (констатувальний експеримент)

Рівні сформованості	Експериментальна група (187 осіб)		Контрольна група (185 осіб)	
	чол.	%	чол.	%
Рівні сформованості у студентів лідерських якостей за когнітивним критерієм				
Високий	17	9,1	17	9,3
Середній	65	34,7	61	33,5
Низький	105	56,2	107	57,2
Рівні сформованості у студентів лідерських якостей за мотиваційним критерієм				
Високий	34	18,1	32	17,4
Середній	50	26,3	49	26,5
Низький	104	55,6	104	56,1
Рівні сформованості у студентів лідерських якостей за комунікативним критерієм				
Високий	29	15,2	29	15,8
Середній	68	36,4	66	35,5
Низький	92	48,4	90	48,7
Рівні сформованості у студентів лідерських якостей за особистісно-операційним критерієм				
Високий	16	8,4	16	8,7
Середній	59	31,5	58	31,1
Низький	112	60,1	111	60,2

Результати констатувального етапу експерименту: рівні сформованості лідерських якостей студентів (констатувальний експеримент)

з\п	Рівні сформованості	Експериментальна група (187 осіб)		Контрольна група (185 осіб)	
		чол.	%	чол.	%
1	Високий	23	12,3	24	12,8
2	Середній	61	32,6	60	32,7
3	Низький	103	55,1	101	54,5

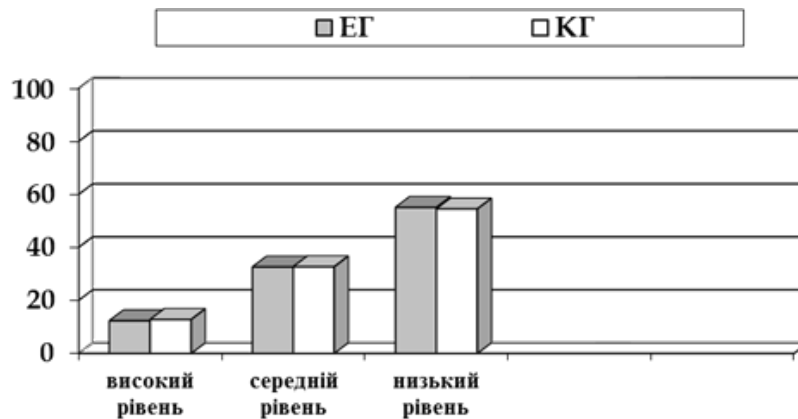

Рис. 1 Результати констатувального етапу експерименту: рівні сформованості лідерських якостей студентів (у%)

Як видно із наведених даних загальний рівень сформованості лідерських якостей студентів за всіма критеріями (когнітивним, мотиваційним, комунікативним та особистісно-операційним) знаходиться на низькому рівні (55,1% і 54,5% відповідно).

При цьому, за когнітивним критерієм у студентів ЕГ та КГ на високому рівні знаходяться 9,1% і 9,3% відповідно, на середньому рівні – 34,7% і 33,5% відповідно та низькому – 56,2% студентів ЕГ і 57,2% КГ; за мотиваційним критерієм у студентів ЕГ та КГ на високому рівні знаходяться 18,1% і 17,4% відповідно, на середньому рівні – 26,3% і 26,5% відповідно та низькому – 55,6% студентів ЕГ і 56,1% КГ; за комунікативним критерієм на високому рівні знаходяться 15,2% студентів ЕГ і 15,8% КГ, середньому рівні – 36,4% студентів ЕГ і 35,5% КГ, та низькому – 48,4% і 48,7% студентів ЕГ і КГ відповідно; за особистісно-операційним критерієм у студентів ЕГ та КГ на високому рівні знаходяться 8,4% і 8,7% відповідно, на середньому рівні – 31,5% і 31,1% відповідно та низькому – 60,1% студентів ЕГ і 60,2% КГ.

Що обумовлено наступними причинами: має місце недостатній рівень організації процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування, що обумовлено такими характерними недоліками, як недостатня управлінська компетентність керівників органів студентського самоврядування; недостатня активність студентської громади у реалізації діяльності студентських самоврядних організацій; низький ступінь інформованості студентського активу щодо обласних, всеукраїнських проєктів; недостатня реалізація можливостей органів студентського самоврядування, низька мотивація та рівень результативної активності студентського активу; низький рівень комплексного планування і пролонгованого контролю процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування; практично відсутні науково-мето-

дичні розробки, які б дозволяли комплексно використовувати сучасні підходи до формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування.

За результатами констатувального етапу експерименту також було з'ясовано причини низького рівня сформованості лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів. А саме: має місце недостатній рівень організації процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування, що обумовлено такими характерними недоліками, як недостатня управлінська компетентність керівників органів студентського самоврядування; недостатня активність студентської громади у реалізації діяльності студентських самоврядних організацій; низький ступінь інформованості студентського активу щодо обласних, всеукраїнських проєктів; недостатня реалізація можливостей органів студентського самоврядування, низька мотивація та рівень результативної активності студентського активу; низький рівень комплексного планування і пролонгованого контролю процесу формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування; практично відсутні науково-методичні розробки, які б дозволяли комплексно використовувати сучасні підходи до формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування.

Висновки. Таким чином, у ході констатувального етапу експерименту була експериментально підтверджена актуальність дослідження. Отримані дані свідчать про те, що сьогодні вкрай необхідно визначити та експериментально перевірити організаційно-педагогічні умови формування лідерських якостей студентів в процесі діяльності органів студентського самоврядування, що потребує подальшого вивчення та впровадження в системі вищої освіти.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку є проведення педагогічних експериментів, ан-

кетування серед студентів для детального дослідження особливостей формування лідерських якостей студентів вищих навчальних закладів в процесі діяльності органів студентського самоврядування.

Література та джерела

1. Веснин В.Р. Основы менеджмента: курс лекций / В.Р.Веснин – М.: Знание России; Центр, ин-т непрерыв. образования, 1996. – 472 с.
2. Уманский Л.И. Психология и педагогика работы комсорга / Л.И.Уманский, А.Н.Лутошкин. – изд. – М.: Мол. гвардия, 1984. – 206 с.
3. Вебер М. Избранное: протестантская этика и дух капитализма / Макс Вебер; [пер. с нем.: М.И.Левина, П.П.Гайденко, А.Ф.Филиппов]. – 2-е изд., доп. и испр. – М.: РОССПЭН, 2006. – 648 с. – (Книга света).
4. Drucret P. Trusting the teachet in the greu-flannel suit /Peter Drucret // Yhe economist [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <www.Economist.com>. – Загол. з екрану. – Мова англ.
5. Аносов І.П. Соціально-педагогічні основи студентського самоврядування як джерела демократизації вищої школи (управлінський аспект) / Аносов І.П., Приходько В.М., Приходько М.І. – Мелітополь: Видавничий будинок ММД, 2008. – 196 с.
6. Кращенко Ю.П. Студентське самоврядування як середовище виховання лідерських якостей майбутніх учителів / Ю.П.Кращенко // Проблеми сучасної педагогічної освіти: зб. наук. пр. / Крим. гуманіт. ун-т. – Ялта, 2010. – Вип.26, ч.3. – С.38-45. – (Педагогіка і психологія).

В статье зафиксирован уровень сформированности лидерских качеств студентов высших учебных заведений, а именно определить экспертное мнение с помощью анкетирования. По результатам анкетирования были выявлены трудности в формировании лидерских качеств студентов высших учебных заведений в процессе деятельности органов студенческого самоуправления. Пришли к выводу, что необходимо обозначить и экспериментально проверить организационно-педагогические условия формирования лидерских качеств студентов в процессе деятельности органов студенческого самоуправления, которое требует дальнейшего изучения и внедрения в систему высшего образования.

Ключевые слова: лидер, лидерские качества, студенческое самоуправление.

The author of the article has stated the level of development of leadership qualities in students of higher educational establishments, namely to determine the expert opinion about their features by means of questionnaires. As a result of questionnaires significant difficulties in the formation leadership qualities of students in higher educational establishments have been found in the activities of student self-government. Among disadvantages we can mention the following: lack of leaders' managerial competence, lack of students' community activity, lack of possibilities realization of students government authority, poor motivation and low level of productive activity of the students' active; low level of complex planning and control of the formation process of students' leadership skills of high education establishments in the process of students government authority activity; lack of research and methodology developments, which would help to employ current approaches to formation students' leadership skills of high education establishments in the process of students government authority activity etc. Summing up, we came to the conclusion, it's necessary to define and experimentally check organization and pedagogical conditions of formation students' leadership skills in the process of students government authority activity, which is need to be further learned and implemented in system of high education.

Key words: leader, leadership qualities, student self-government.